

Jan Hlavatý (1835–1865) – zapomenutý archeologický pracovník Národního muzea

Karel Sklenář

Pohřeb † Jana Hlavatého odbýval se včera způsobem velmi důstojným; účastenství všech tříd společnosti bylo velmi četné. Průvod, který vedl důst. pan farář u sv. Vojtěcha P. Nikles, ubíral se z příbytku zesnulého v Opatovické ulici, kdež řízením chorregenta p. Jos. Förstra zapěly se některé sbory smuteční, střídou Ferdinandovou po sv. Václavském náměstí ke koňské bráně. Okolo vozu umrlčího kráčeli úředníci magistrátu pražského, jakož i členové tělocvičné jednoty „Sokola“ s hořícími svíčkami; na voze samém byly dva věnce s trikolorami slovanskými; jeden z věnců těchto darovaly bývalému učiteli svému vděčné žáčky, dcery ředitele pomocných úřadů p. Karla Jaromíra Erbena. První za vozem šel pan purkmistr Dr. V. Bělský s náměstkem p. Fr. Dittrichem; pak následovali členové rady městské a sboru obecních starších, dále skoro všichni úředníci magistrátní, pak zástupcové Musea království Českého, jakož i mnohých jiných spolků a jednot, mnozí spisovatelé, žurnalisté a j. v.; mezi nimi pozorovali jsme pp. Braunera, Friče, Hanke-ho, Huleše, Odkolka, Palackého, Pštrosa, Riegra, ředitele K. J. Erbena, mag. radní Aulehleho, Kratochvíla, Pešku, Urbana, městského účetního Březnovského, bibliotekáře musejního Vrtátka a sekretáře Nebeského, c. k. radu obchodního soudu M. Havelku, starostu „Právnícké jednoty“, Jindř. Fügner-a, starostu „Sokola“ a m. j. Na hřbitově Volšanském oslovil administrator p. P. Škampa slovy dojemnými přítomné přátele i vykonal na to obřad církevní. Pěkná obecní ekvipáže jela v čele četných povozů.

Toho, komu společenská scéna doby (1865) není cizí, takové líčení určitě zaujme: velkoryse pojatý pohřeb s účastí nej přednějších osobností národní politiky – Františka Palackého a F. L. Riegra, nej přednějších představitelů královského města Prahy včetně tří primátorů – bývalého Pštrosse, současného Bělského a budoucího Dittricha, hlavy Sokolstva J. Fügnera atd. atd. napovídá, že je ke hrobu vezen nějaký čelný člen pražské a české národní společnosti. Není tomu tak: národ prostřednictvím svých předáků pohřbívá Jana Hlavatého, prostého mladého úředníka na pražském magistrátu. Jeho jméno už tenkrát znal málokdo a dnes už dávno nikomu nic neříká; ani jeho podobu neznáme. Naučné a biografické slovníky jej znají teprve v nejnovější době (Sklenář 2022), speciální jen výjimečně (Navrátil 1930, 137; Sklenář 2005, 220). Jedině podrobné dějiny Národního muzea mohou o něm prozradit víc; z hlediska vývoje muzejního archivu zpracovala jeho podíl zcela nedávno Milena Běličová (Běličová 2023, 66–71), z jejíž práce je převzata většina odkazů na tamější archivní prameny. Kdo tedy byl Jan Křtitel Hlavatý?

Narodil se 12. listopadu 1835 v malé podkrkonošské vsi Chroustově čp. 1 u Miletína na Hořicku (dnes okr. Jičín v Královéhradeckém kraji).¹ Otec Antonín, tamní sedlák, mu brzy zemřel a jako poručník o něj pečoval miletínský učitel Jan Bednář. Gymnázium navštěvoval až do kvinty v Jičíně, poslední tři roky absolvoval na staroměstském gymnáziu v Praze, kde také maturoval. Poté se roku 1855 zapsal na právnickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity (ve vyšších ročnících bydlil ve staroměstském konviktu v Konviktské ulici).

Pozornost zaslouží krajské vztahy, které Hlavatý v Praze víceméně jistě navázal. Už od roku 1838 žil v Praze P. Jan Arnold, dřívější farář v Miletíně, bratr proslulého repealisty a revolucionáře z roku 1848 Emanuela Arnolda a dosti známá osobnost vlasteneckého prostředí zejména díky tomu, že 12. 6. 1848 sloužil „slovanskou mši“ na Koňském trhu (Václavském náměstí), kterou vlastně začaly „svatodušní bouře“. Protože Chroustov byl k Miletínu přifařen, P. Arnold jistě o Janu Hlavatém věděl (i když jej sám nekřtil – to provedl jeho kaplan). V Praze se s ním nepochybně znovu setkal jako s vysokoškolským

1 SOA Hradec Králové, Sbirka matrik východočeského kraje, sign. 101–7, Miletín, N, Chroustov, 1782–1849, fol. 289.

Obr. 1. P. Jan Arnold.

Obr. 2. Josef Rank (1833–1912), nejbližší přítel Jana Hlavatého.

studentem a nejspíše právě on zprostředkoval jeho seznámení s nejslavnějším miletínským rodákem – Karlem Jaromírem Erbenem, tehdy ještě známým spíše jako správce pražského městského archivu (v letech 1851–64), než jako básník či badatel v oboru slovanské mytologie.

Erbenova manželka, dlouho těžce nemocná, zemřela v roce 1857 a zanechala mu dorůstající dcery Blaženu (tu také křtil penzionovaný kněz P. Arnold), Ladislavu a Bohuslavu. Protože sám neměl čas na jejich výchovu, hledal pro ně domácího učitele a jestliže vybral studenta Jana Hlavatého, stalo se to nepochybně díky P. Arnoldovi, jenž Erben v jeho pražských počátcích podporoval a znal tedy dobře i jeho rodinu.

Hlavatý docházel do Erbenova bytu v domě U velkého střevíce na Lobkovickém plácku (Vlašská čp. 333/30) na Malé Straně a patrně tady se seznámil i se svým vrstevníkem a budoucím nejbližším přítelem Josefem Rankem (později známým slovníkářem), jemuž zase pomáhal Erben, aby se stal písařem v městském archivu. (Poté, co se Erben roku 1864 stal ředitelem pomocných kancelářských úřadů pražského magistrátu, přivedl jej do magistrátní spisovny, kde Rank po letech skončil službu jako její ředitel.)

Studium práv Hlavatý dokončil, ale na doktorát neměl prostředky, proto skončil jako absolvent bez titulu, jako mnozí jiní právníci té doby.

Z našeho pohledu je důležitější, že během studia navštěvoval v letech 1855–58 jako mimořádný zapisaný posluchač filozofické fakulty přednášky prof. Jana Erazima Vocela, jenž zde roku 1850 zahájil jako první v Čechách a jeden z prvních na světě výuku archeologie nikoli klasické, ale „domácí“ – „pohanské“ (pravěké) a „křesťanské“ (středověké; pod tímto názvem se ale kryly v podstatě dějiny středověkého umění, dosud také nepřednášené).²

Měl tedy Hlavatý určitě vážný zájem o archeologii, ale uživit by se jí byl nemohl, i kdyby chtěl. S právnickou kvalifikací nastoupil proto úřednickou kariéru – po třinácti měsících konceptní služby na c. k. místodržitelství na Malostranském náměstí (1858–59) zakotvil už natrvalo v hospodářském referátu (ökonomisches Bureau) magistrátu města Prahy, kde poměrně velmi rychle prošel několika úřednickými stupni.

27. prosince 1859 podal žádost o místo konceptního praktikanta, na němž začínal v únoru roku 1860;³ na podzim složil s velmi dobrým prospěchem praktické zkoušky z politického zákonodárství, stále však činil jeho čistý příjem pouze 165 zlatých ročně, proto rok po nástupu byl nucen žádat

2 Srov. Sklenář 1981; *tjž* 2023, 206–229. Hlavatý navštěvoval jako mimořádný posluchač přednášky *Děje a starožitnosti české země předkřesťanské doby* (zimní semestr 1855–56), *Kirchliche Kunstarchäologie a Historie literatury české* (obě letní semestr 1856), *Kunstgeschichte der Völker des Alterthums* (zimní semestr 1856–57), *Kunstgeschichte des Mittelalters* (letní semestr 1857), *Kirchliche Kunstarchäologie* (letní semestr 1858).

3 Dekret městské rady z 23. 12. čj. 1859/90213. (Archiv hl. m. Prahy, fond Magistrát hl. m. Prahy I.)

magistrát o peněžní výpomoc v nouzi, načež mu byl obratem povolen příspěvek 50 zl.⁴ Brzy nato, v březnu 1861 se stal konceptním adjunktem (služné mu bylo zvýšeno z 315 zl. na 500 zl. ročně, od 1. ledna 1862 na 600 zl.), v roce 1864 koncipistou s 1100 zl. ročně a 24. 1. 1865 magistrátním sekretářem s platem 1300 zl. ročně;⁵ poslední povýšení však bohužel přišlo pozdě, jak bude ještě zmíněno.

Úřední postup byl důsledkem jeho vlastností a schopností, které vedení magistrátu oceňovalo. Začal dokonce právnicky publikovat, i když spíše jen edičně: s adjunktem magistrátní spisovny Josefem Rankem, svým nejbližším přítelem v Praze, upravil a vydal sbírku formulářů pro nejrozličnější právní akty běžného života obcí i občanů, sepsané právníkem Janem Vočadlem (vyšla za jeho života čtyřikrát od *Vočadlo + Hlavatý, Rank 1862* po *Vočadlo + Hlavatý 1865*), sám pak sestavil výkladovou příručku zákonů potřebných pro obecní samosprávy (*Hlavatý 1865*).

Vraťme se ale k jeho zájmu o archeologii. Nejlepším důkazem je fakt, že už v roce 1855, hned poté, co začal studovat práva, se Hlavatý stal asistentem archivu a archeologické sbírky v Muzeu království Českého (dnešním Národním muzeu – dále NM) v Praze. O této funkci, pokud jde o archeologii, je třeba říci něco úvodem.

Vznikla na konci roku 1850, vynucena situací, kdy po odchodu malíře Josefa Vojtěcha Hellicha z místa kustoda (1847) neměla archeologická sbírka žádného placeného zaměstnance – prof. Jan Erazim Vocel ji s podporou muzejního Archeologického sboru spravoval vlastně jako dobrovolník a chyběla síla pro běžnou a technickou správu. Správní výbor muzejní společnosti, jenž se obával, že by jmenování nového kustoda neúměrně zatížilo muzejní finance, se proto 3. 12. 1850 usnesl zřídit (jako bezplatné místo pro zájemce o práci v muzeu s případnou nevelkou odměnou z prostředků resp. dotace na činnost Archeologického sboru) funkci asistenta archeologické sbírky, jenž pro úsporu bude pečovat také o numismatickou sbírku a o muzejní archiv, jehož správu bylo nutno po odchodu archiváře K. J. Erbena alespoň provizorně zajistit.

Asistenty bez nároku na plat a stálé místo v muzeu⁶ se stávali obvykle mladí absolventi škol, pro něž bylo muzeum přestupní stanicí do trvalého povolání. Prvním z nich byl Jindřich Otakar Miltner (1851–52), posluchač Vocelových přednášek na filosofické fakultě, zajímající se hlavně o numismatiku, jenž brzy odešel do státní služby na policejním ředitelství v Krakově. Po přestávce byl přijat další Vocelův posluchač, student Václav Křížek (1854–55), jehož hlavním zájmem byl naopak archiv, ale praktická potřeba jej donutila stát se středoškolským učitelem.

Jiná situace však nastala v případě třetího zájemce o asistentské místo, jenž se zanedlouho objevil. Byl jím, jak jinak, opět návštěvník Vocelových přednášek, ačkoli tentokrát student právnické fakulty – Jan Hlavatý. Na základě své žádosti⁷ byl správním výborem dne 16. 10. 1855 – v téže schůzi, kde byla přijata Křížkova rezignace – jmenován provizorním asistentem archivu a archeologické sbírky s roční remunerací 100 zl. konv. měny z rozpočtu Archeologického sboru.⁸ Měl tedy lepší podmínky než jeho předchůdci, a proto také zastával funkci asistenta už nastálo, při zaměstnání na pražském magistrátu.

Pracemi Hlavatého pro archiv NM se tu zabývat nebudeme, jsou podrobně vyličený a zhodnoceny v příslušné partii dějin tohoto archivu (*Běličová 2023*, 66–71).

Na úseku archeologie bylo prvním úkolem a nakonec i největší zásluhou zpracování nového inventáře sbírky, navazujícího v úseku „pohanských starožitností“ na přírůstkovou knihu, kterou progresivním

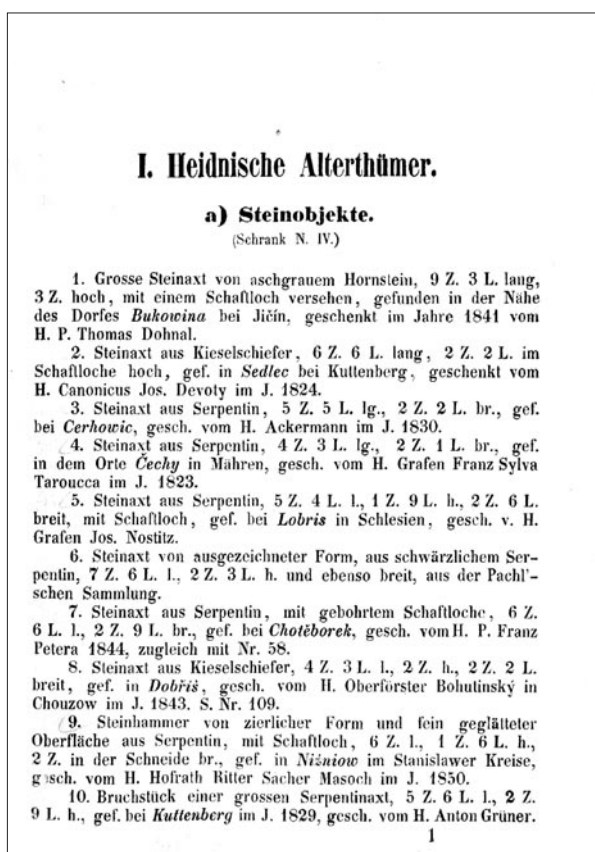
4 Žádost z 19. 2. 1861 čj. 1861/9863; příspěvek rozhodnutím městské rady z 26. 2. Konceptní praktikant nepobíral plat, pouze „výpomocné“, přestože podmínky přijetí byly dosti náročné: znalost obou zemských jazyků, dokončená právnícká studia a vykonání předepsaných teoretických zkoušek s dobrým prospěchem. (Podrobněji o úřední kariéře Hlavatého *Běličová 2023*.)

5 AMP, Magistrát hl. m. Prahy I, Hlavní spisovna, odd. B, manipulace 1855–1864, sign. B 22/9, kart. B 66; odd. B, manipulace 1865–1870, sign. 71/67, kart. B 181.

6 Podrobněji o nich a o jejich práci *Sklenář 2014*, 75–78; *týž 2020*, 66–68.

7 RNM 1855, 362, žádost b. d. (pres. 2. 10.); koncept odpovědi 17. 10. 1855.

8 *Tomek 1856*, 4. ANM, RNM, rok 1855, č. 356, *Veränderungen im Personalstand*, b. d. (podáno 16. 10. 1855). Později uváděná částka 105 zlatých rakouského čísla (ö. W.) je jen přepočtem původních 100 zlatých konv. měny po měnové reformě v roce 1858. Srov. *Běličová 2023*, 69.

Obr. 3. První (německá) verze tištěného katalogu archeologické sbírky Národního muzea (tehdy Musea království Českého) v Praze z roku 1859: obálka a titulní list.

způsobem (ve skupinách podle suroviny, přičemž první skupinu tvořily nálezové celky) založil v roce 1850 J. E. Vogel.

Tento úkol stál už před předchůdci Hlavatého, ale zatím příliš nepokročil. Miltner neměl na něj pro jiné práce dost času, Křížek alespoň začal pracovat na listkovém („cedulkovém“) katalogu a porídil soupis materiálu ve skříních menší z obou archeologických místností muzea (*Křížek 1855*). O tom se zmínil jednatel muzejní společnosti V. V. Tomek ve zprávě na jejím valném shromáždění 19. 7. 1856 s dodatkem, že „horlivost nového assistenta při tomto oddělení dává naději, že popis archeologických předmětů první síně ještě během tohoto roku v Památkách archeologických bude

Obr. 4. Ukázka textu německé verze katalogu.

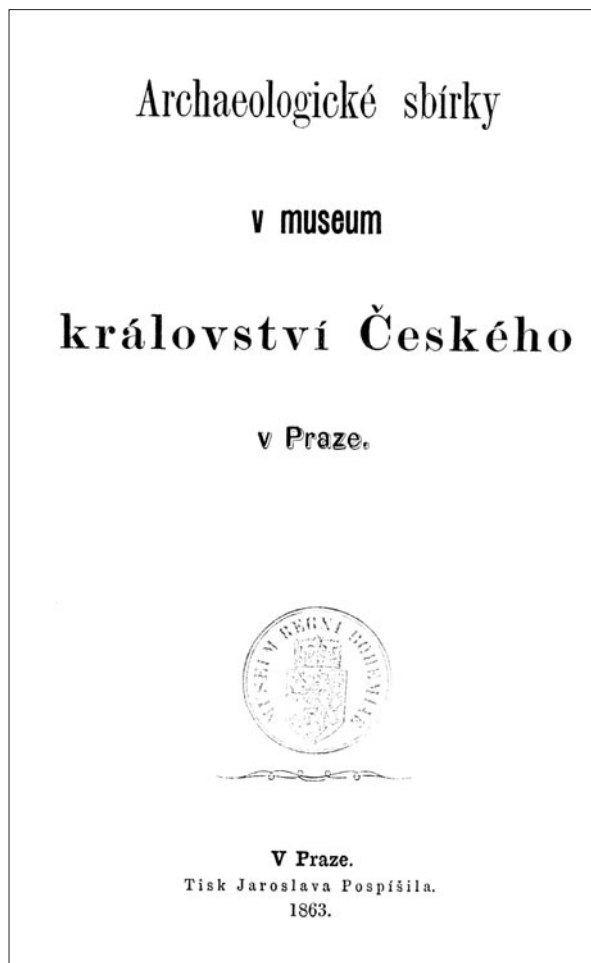

Obr. 5. Česká verze tištěného katalogu archeologické sbírky Národního muzea (tehdy Musea království Českého) z roku 1863: obálka a titulní list.

uveřejněn, načež německé vzdělání obou katalogů obecnstvu bude podáno.“ (Tomek 1856, 13.)

Na rozdíl od svých předchůdců zůstal konečně Hlavatý při sbírce dostatečně dlouho na to, aby se pod Vocelovým vedením zapracoval a s jeho pomocí úkol dokončil: nejprve postupně uveřejnil inventáře téměř celé sbírky ve třech oddílech (1. Starožitnosti pohanské a 2. Starožitnosti středověké a vzácnosti z novější doby – *Hlavatý 1856–57; týž 1857*; 3. Zbraně a brnění – *Hlavatý 1858a*). Tyto texty byly pak v červnu 1858 vytištěny a prodávaly se jako separát z *Památek*; poté je muzeum vydalo samostatně v poněkud náročnější brožurkové úpravě – nejprve „pohanské“ oddělení (*Anonym 1859*), pak ostatních sedm oddělení (*Anonym*

Obr. 6. Ukázka textu české verze katalogu.

I. Starožitnosti pohanské.

a) Kamenné nástroje.

Jsou umístěny v skříni č. IV. a dají se řaditi na mlaty, klíny, kladiva, dláta, tesáky, hroty, mlýnské kameny, kule a ráže. Látka jejich jest z větší části hadec, bulizník, mamel, křemen a pazourek. Uhrnem jest těchto věcí posud 240, z nichž dílem pro svou velikost dílem pro pěknou podobu jsou pozoruhodny:

1. Veliký mlat z hadce barvy popelavé s otvorem pro násadu, čili pro topůrko,*) 9 p. 3 č. dl., nal. u vsi *Bukoviny* u Jičína, daroval kn. p. Tomáš Dohnal 1841.
2. Mlat z bulizníku, 6 p. 6 č. dl., 2 p. 2 č. v otvoru šir., nal. v *Sedci* u Kutné Hory, dar. p. kanovník Jos. Devoty 1824.
3. Mlat z hadce, 5 p. 5 č. dl., 2 p. 2 č. šir., nal. u *Cerhovic*, dar. p. Jos. Akermann 1830.
4. Mlat z hadce, 4 p. 3 č. dl., 2 p. 1 č. šir., nal. v *Čechách* na Moravě, dar. p. hrabě Frant. Sylva Taroucca 1823.
5. Mlat z hadce, 5 p. 4 č. dl., 1 p. 9 č. vys. a 2 p. 6 č. šir., nal. u *Lobrisu* v Slezsku, dar. p. hrabě Jos. Nostic.
6. Mlat pěkného tvaru z černavého hadce, 7 p. 6 č. dl., 2 p. 3 č. vys. a taktéž šir., z Pachtl. sbírky.
7. Mlat z hadce, 6 p. 6 č. dl., 2 p. 9 č. šir., nal. u *Chotěborku*, dar. kn. p. Frant. Petera.
9. Kladivo velmi vkusné podoby a jemně uhlaženého povrchu z hadce, 6 p. dl., 1 p. 6 č. vys., 2 p. v ostří šir., nal. v *Nišniově* v kraji Stanislavském, dar. p. dvorský rada ryt. Sacher-Masoch r. 1850.
14. Největší mlat ve sbírce, 10 p. 8 č. dl., 2 p. vys. a 3 p. 6 č. šir., nal. v lese Berně u *Kopidlna*.
15. Mlat z hadce, 7 p. dl., 2 p. 8 č. šir., 3 p. vys., nal. v *lukách* u *Hloupětína*, dar. p. Jos. Pečený, učitel.
16. Mlat z žuly s navrtanou děrou, 7 p. dl., 2 p. 10 č. vys. a 2 p. 6 č. šir.
17. Kladivo z bulizníku, 3 p. 3 č. dl., 1 p. 3 č. vys., nal. u *Strupčic*, dar. p. prof. Aug. Reuss.

*) Mlaty skoro všechny jsou provrtány, jen některé jsou pouze navrtány.

1862), obojí v německém překladu, a nakonec česky inventář celé archeologické sbírky (výběrově s vypuštěním méně významných položek – *Anonym 1863*).⁹

Německá verze dokončena nebyla, středověk a novověk se v ní už neobjevil – asi proto, že z 1000 kusů „pohanské“, tedy pravěké části z roku 1859 bylo po pěti letech ještě 700 na skladě, kdežto česká, celou sbírku popisující verze z roku 1863, rovněž v 1000 výtiscích, se prodávala znatelně lépe.

Uspořádání všech uvedených textů bylo jednotné: podle inventárních čísel seřazená hesla obsahovala údaje o předmětu samém včetně rozměrů, jméno naleziště, datum nálezu či získání (to někdy nelze rozlišit) a údaje o nálezci či dárci – tak, jak to začal Vocel ve svém rukopisném inventáři. Jeho rozdělení do skupin podle materiálu, zde vždy s krátkým úvodem, bylo rovněž zachováno (bohužel s výjimkou skupiny

Obr. 7. Čísly z katalogu Hlavatého (nálepkou) byly po-
prvé označeny také sbírkové předměty samy (nádoba
z pohřebiště lužické kultury u Neštěmic).

nálezových celků, která se už neopakovala): předměty kamenné, bronzové, keramika a (poněkud neorganicky) ozdoby pohanského věku.

Usilovné a efektivní práce Hlavatého s archeologickou sbírkou si povšimla i výroční jednatelelská zpráva, kterou (po několika letech, kdy se valná shromáždění muzejní společnosti nekonala) přednesl jednatel prof. V. V. Tomek v březnu 1861. Uvedl, že Hlavatý „sepsal také pomocí předsedy sborového (tj. J. E. Vocela – KS) v německém jazyku katalog prvního oddělení naší sbírky, v němž se nalézají starožitnosti z doby pohanské, a uveřejnil jej; dále má již také katalog druhého oddělení, kteréž starožitnosti z doby středověké obsahuje, v rukopise dohotovený“. (Tomek 1861, 28.)

Hlavatý sám v té době také nepodával výroční zprávy o své činnosti, ale po dokončení prací na

inventáři předložil počátkem roku 1861 souhrnnou zprávu až do roku 1860 včetně.¹⁰ Podle ní přibýlo za tuto dobu do sbírky 850 kusů, z toho 355 „pohanských“ (203 bronzů, 88 kamenných nástrojů, 51 nádob atd.), středověkých 253 kusy, egyptských 51, římských 11, amerických 90 a čínských 1 kus. Později podával další zprávy roční.¹¹ V příštích letech se přírůstky ustálily na 100–200 kusech ročně a sbírka překonala hranici 4000 kusů.

S potěšením sděloval Tomek v červnu 1862 valnému shromáždění, že „druhé oddělení katalogu *archaeologické sbírky, jenž obsahuje seznam středověkých a novějších starožitností, jakož i seznam ethnografických předmětů, od asistenta p. Hlavatého jest dokončen a již i vytištěn*“ (Tomek 1862, 19–20), a o rok později mohl oznámit, že „*assistent p. Hlavatý, sestaviv pomocí přednosty sboru a uveřejniv loňského roku katalog archaeologických sbírek v jazyku německém, dohotovil již také český katalog veškerých oddělení archaeologické sbírky, jenž v několika dnech bude v rukou obecnstva.*“ (Tomek 1863, 179.)

Jako uznání za tuto mimořádně rozsáhlou a užitečnou práci, doplněnou navíc ještě dokončením lístkového katalogu, započatého dříve V. Křížkem,¹² zvýšil správní výbor, „*uznávaje v plné míře pilnou a prospěšnou práci, jakouž ústavu našemu s chvalitebnou horlivostí věnujete*“, Hlavatému v červenci 1863 roční remuneraci 150 zl. (od roku 1864 vyplácenou přímo z prostředků muzea, takže sborový rozpočet jí již nebyl zatížen) a navíc vyplatil odměnu 75 zl. za sestavení katalogu.¹³

9 ČNM 37, 1863, 178.

10 *Správa o archivu a sbírce archaeologické musea království českého za čas od července 1856 do konce roku 1860.* (RNM, k 21, b. č. z 3. 2. 1861.)

11 *Správa o archivu a sbírce archaeologické musea král Českého* (RNM, k. 21, b. č. z r. 1861); *Správa o archivu a sbírce starožitností, národopisné atd. na rok 1862/63* (7. 5. 1863 – RNM, k. 22, čj. 188/1863).

12 JZ v ČNM 29, 1855, 156.

13 RNM, k. 22, čj. 352/1863. Tamtéž, kniha č. 74, protokoly správního výboru 1861–1865. Přípis Hlavatému z 20. 7. 1863 (koncept).

Obr. 8. Úmrtní oznámení Jana Hlavatého (Archiv Národního muzea).

Dodejme ještě, že Hlavatý psal protokoly ze schůzí Archeologického sboru a jejich přílohy se seznamy přírůstků.¹⁴ To jsou podstatná fakta o jeho práci pro archeologii. Připojíme-li ještě, že Jan Hlavatý jako člověk zřejmě společenský a vlastenecký byl členem Tyršova a Fügnerova Sokola hned po jeho vzniku (1862), členem Právnícké jednoty a Městanské besedy, také spolupracovníkem *Národa* – listu zastupujícího staročeské politické vedení Palackého a Riegra a redigovaného Františkem Šimáčkem, budou to patrně všechna zjistitelná fakta a domněnky o jeho krátkém životě, který právě v nadějném rozběhu, ve věku nedožitých 30 let ukončila náhla břišní tyfem, před objevem antibiotik jedním ze smrtelných nebezpečí tehdejšího městského života a jeho hygieny. (O 15 let později na něj zemře i bývalý kustos archeologické sbírky NM, malíř Josef Vojtěch Hellich.)

Deník *Národ* přinesl dne 16. února 1865 zprávu, že magistrátní sekretář Hlavatý „*roz nemohl se před delším již časem velmi povážlivě na hlavničku*“¹⁵. A 21. února týž list oznamuje, že včera (20. února) Jan Hlavatý zemřel.¹⁶ Magistrát hl. m. Prahy to sdělil c. k. finančnímu ředitelství pro hl. m. Prahu s tím, že nevykonal v nové hodnosti ani služební přísahu, takže služné v nové výši mu už nebylo poukázáno.

Obloukem se tedy vracíme k prvním odstavcům tohoto článku, líčícím pohřeb, který se konal 22. února 1865, podle předposlední ze zpráv *Národa* o jednom z jeho přispěvatelů¹⁷ (nejspíše je psal jeho redaktor František Šimáček; deník sám jej dlouho nepřežil, zanikl ještě tímto druhým ročníkem). Na vysvětlenou k němu je třeba dodat, že Hlavatý bydlil a zemřel na Novém Městě pražském v Opatovické ul. 13 (čp. 1405, proti ústí Černé ul.),¹⁸ tedy ve farnosti kostela sv. Vojtěcha (tak řečené Vojtěšské čtvrti, při Vltavě), čímž se vysvětluje, že pohřeb vedl tamní farář a zpěvy řídil tamní regenschori Josef Förster, varhaník a hudební skladatel, dědeček Josefa Bohuslava Foerster.

14 ANM, RNM, 1864, b. č., protokoly schůzí Archeologického sboru s přílohami, 1862–1864.

15 Tehdy i v lékařství obvyklý název břišního tyfu, jehož projevem jsou silné bolesti hlavy.

16 *Anonym 1865a,b*; nekrolog *Anonym 1865c*. K úmrtí též RNM, k. 23, čj. 60/1865 (úmrtní oznámení); *Tomek 1865*, 81. Záznam o úmrtí: Archiv hl. m. Prahy, Sběrka matrik, ř. k. fara u sv. Vojtěcha, matrika zemřelých Tom. B., sign. VO Z/9 1853–1868, fol. 217–218.

17 *Anonym 1865d*.

18 Je zajímavé, že popisní arch v Soupisu pražského obyvatelstva (Archiv hl. m. Prahy) Jan Hlavatý nemá. Objevuje se tu (1877) jeho současník, rovněž Jan, rozený 1839 a příslušný do Miletína, kancelista v právnícké kanceláři.

Denní zprávy.

— **Splátky na druhou lhůtu obecní půjčky** přijímají se ještě dnes do 12 hodin v poledne. Kdoby splacení promeškal, ztratí první lhůtu co kauci.

— **Pohřeb † Jana Hlavatého**, odbýval se včera způsobem velmi důstojným; účastenství všech tříd společnosti bylo velmi četné. Průvod, kterýž vedl důst. pan farář u sv. Vojtěcha P. Nikles, ubíral se z příbytku zesnulého v Opatovické ulici, kdež řízením chor-regenta p. Jos. Förstra zapěly se některé sbory smuteční, střídou Ferdinandovou po sv. Václavském náměstí ke koňské bráně. Okolo vozu umrlčího kráčeli úředníci magistrátu pražského, jakož i členové tělocvičné jednoty „Sokola“ s hořícími svíčkami; na voze samém byly dva věnce s trikolorami slovanskými; jeden z věnců těchto dorovali bývalému učiteli svému vděčné žáčky, dcery ředitele pomocných úřadů p. Karla Jaromíra Erbeny. První za vozem šel pan purkmistr Dr. V. Bělský s náměstkem p. Fr. Dittrichem; pak následovali členové rady městské a sboru obecních starších, dále skoro všichni úředníci magistrátní, pak zástupcové Musea království Českého, jakož i mnohých jiných spolků a jednot, mnozí spisovatelé, žurnalisté a j. v.; zejména pak pozorovali jsme pp. Braunera, Friče, Hankeho, Huleše, Odkolka, Palackého, Pstrosa, Riegra, ředitele K. J. Erbeny, mag. radní Aulehleho, Kratochvílu, Pešku, Urbana, městského účetního Březnovského, bibliotekáře musejního, Vrtátka a sekretáře Nebeského, c. k. radu obchodního soudu M. Havelku, starostu „Právnícké jednoty“, Jindř. Fügnera, starostu „Sokola“ a m. j. Na hřbitově Volšanském oslovil administrator p. P. Škampa slovy dojemnými přítomné přátele i vykonal na to obřad církevní. Pékná obecní ekvipáže jela v čele četných povozů. —

Obr. 9. Zpráva o pohřbu Jana Hlavatého v listu Národ z 23. 2. 1865.

Obr. 10. Pomník Jana Hlavatého na Olšanských hřbitovech v Praze (foto autor 2006).

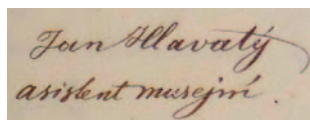
Poslední zpráva (*Anonym 1865e*) je pak věnována vysvěcení pomníku na hrobě Jana Hlavatého (Olšanské hřbitovy V-9-63), vytvořeného kameníkem Svobodou a postaveného zásluhou přítele Josefa Ranka, který převzal od magistrátu příspěvek 50 zl. na pohřební výlohy.¹⁹ Opět šlo o slavnou událost, konanou 29. září 1865: mši ve hřbitovní kapli na Olšanských hřbitovech sloužil někdejší farář miletínský P. Jan Arnold, jemuž asistovalo několik kněží – první mezi nimi jiný vysloužilý farář z rodného kraje (z Bělohradu) František Petera Rohoznický, známý v Praze jako aktivní archeolog (člen Archeologického sboru). Zúčastnilo se opět mnoho činovníků magistrátu, NM (A. J. Vrtátka), K. J. Erben s dcerami, které pomník ozdobily vavřínovým věncem. Promluvil opět P. Alois Škampa, „*poukázav na minulou slabotu i na nynější pokročilost snah národních, vytкнуł zároveň snahy nebožtíkovy.*“

O jaké snahy konkrétně šlo, není uvedeno. Jistě by to přispělo k pochopení, proč při vši své aktivitě koneckonců obyčejný úředník městské správy, byť i „*jeden z nejnadanějších mladších úředníků magistrátních*“ byl předmětem takových oslav. Patrně nám uniká nějaká okolnost nebo vztah, o nichž se dobová korespondence a vzpomínková literatura, pokud se dalo zjistit, nezmiňuje, a odpověď na tuto otázku asi už nenajdeme.

19 AMP, Magistrát hl. m. Prahy I, Hlavní spisovna, odd. C, manipulace 1865–1870, sign. C 30/264a, kart. C 97. Magistrát už 16. 3. na žádost zádušního úřadu povolil odepsat pohřební taxy (celkem 14 zl. 46 kr.) vzhledem k nemajetnosti pohřbeného (Pres. 1865/60557–630/264–a); 31. 8. pak vyhověl žádosti J. Ranka jako plnomocníka pozůstalých příbuzných o postavení pomníku na hrobě Hlavatého podle připojeného nákresu a prominul taxu za povolení stavby 4 zl. 20 kr.

Dodatek: Nástupcem Hlavatého a zároveň posledním z Vocelových asistentů se stal František Jan Zoubek, vykonávající funkci opět bezplatně vedle svého zaměstnání středoškolského učitele v Praze. Kvůli němu také v roce 1868 funkci opustil a sbírka konečně dostala nového kustoda, jímž se stal František Xav. Josef Beneš.

Karel Jaromír Erben zemřel v roce 1870 a na jeho původním hrobě na Malostranském hřbitově byl vztyčen pomník s verši sepsanými Josefem Rankem; když při rušení hřbitova na počátku 20. století byly Erbenovy ostatky přeneseny na Olšany, pomník zmizel.

Literatura

- Anonym /Hlavatý, J./ 1859:* Die archäologische Sammlung im Museum des Königreiches Böhmen zu Prag. Erste Abtheilung: Heidnische Alterthümer. Prag.
- Anonym /Hlavatý, J./ 1862:* Die archaeologischen Sammlungen im Museum des Königreichs Böhmen zu Prag. Abtheilungen II–VIII. Prag.
- Anonym /Hlavatý, J./ 1863:* Archaeologické sbírky v museum království Českého v Praze. Praha.
- Anonym 1865a:* bez tit. *Národ* 2, 1865, č. 45 (16. 2.).
- Anonym 1865b:* bez tit. *Národ* 2, 1865, č. 50 (21. 2.).
- Anonym 1865c:* bez tit. *Národ* 2, 1865, č. 51 (22. 2.).
- Anonym 1865d:* Pohřeb † Jana Hlavatého /.../. *Národ* 2, 1865, č. 52 (23. 2.).
- Anonym 1865e:* Vysvěcení pomníku. *Národ* 2, 1865 (30. 9.).
- Běličová, M. 2011:* Karel Jaromír Erben – první archivář Národního muzea. In: Karel Jaromír Erben a úloha paměťových institucí v historických proměnách. Referáty z vědecké konference konané ve dnech 15.–16. dubna 2011 na Malé Skále I, Semily – Turnov (Z Českého ráje a Podkrkonoší, Supplementum 14), 44–45.
- Běličová, M. 2023:* Archiv Národního muzea v 19. století. Praha.
- Hlavatý, J. 1856–57:* Archaeologické sbírky Musea království Českého 1. Starožitnosti pohanské. Památky archeologické a místopisné 2, 1856–57, 185–190, 232–237, 281–283.
- Hlavatý, J. 1857:* Archaeologické sbírky Musea království Českého 2. Starožitnosti středověké a vzácnosti z novější doby. Památky archeologické a místopisné 2, 1856–57, 329–333.
- Hlavatý, J. 1858a:* Archaeologické sbírky Musea království Českého 3. Zbraně a brnění. Památky archeologické a místopisné 3, 1858–59, 41–42, 90–93.
- Hlavatý, J. 1858b:* Archaeologické sbírky Musea království Českého. Praha. (Sep. z Památek archeologických a místopisných.)
- Hlavatý, J. 1865:* Obecní zákony s krátkým vysvětlením, jež přidal Jan Hlavatý. Praha.
- Křížek, V. 1855:* Archaeologické sbírky Musea království Českého. Kabinet menší naznačený číslem IV. Památky archeologické a místopisné 1, 1854–55, 329–333.
- Navrátil, M. 1930:* Almanach československých právníků. Praha.
- Sklenář, K. 1981:* První profesura archeologie na Karlově univerzitě v Praze. *Præhistorica* 8. *Varia archaeologica* 2, 13–17.
- Sklenář, K. 2005:* Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů. Praha.
- Sklenář, K. 2014:* Pravěká a raně středověká archeologie v dějinách Národního muzea. *Fontes archaeologici Pragenses* 40. Pragae.
- Sklenář, K. 2020:* Archeologie v Čechách v období romantismu (1802–1868). Od Josefa Dobrovského po Jana Erazima Vocela. *Fontes archaeologici Pragenses* 47. Pragae.
- Sklenář, K. 2022:* Hlavatý Jan. In: Makariusová, M. et al. (red.), *Biografický slovník českých zemí*. Praha, sv. 25, 650.
- Sklenář, K. 2023:* Jan Erazim Vocel. Život a dílo zakladatele české archeologické vědy. Praha.

- Tomek, V. V. 1856:* Zpráva jednatele prof. V. V. Tomka ve valném shromáždění Musea království Českého dne 19. července 1856. Časopis Národního muzea 30, 3–17.
- Tomek, V. V. 1861:* Přednešení jednatele prof. V. V. Tomka ve valném shromáždění společnosti Musea král. Českého dne 7. března 1861. Časopis Národního muzea 35, 3–35.
- Tomek, V. V. 1862:* Přednešení jednatele ve valném shromáždění Musea král. Českého dne 3. června 1862. Časopis Národního muzea 36, 3–23.
- Tomek, V. V. 1863:* Přednešení jednatele ve valném shromáždění Musea království Českého, dne 6. června 1863. Časopis Národního muzea 37, 167–183.
- Tomek, V. V. 1865:* Přednešení jednatele ve valném shromáždění Musea království Českého dne 3. června 1865. Časopis Národního muzea 39, 75–99.
- Vočadlo, J. (+ Hlavatý, J., Rank, J.) 1862:* Český právník. Část I. všeobecná. Naučení o dělání listin, smluv /.../ s potřebnými formuláři, k potřebě každého občana, zvláště úředníků, představených obcí a živnostníků sepsal Jan Vočadlo, spořádali Jan Hlavatý a Josef Rank. Praha.
- Vočadlo, J. (+ Hlavatý, J.) 1865:* Vočadlův Český právník /.../ Část I. všeobecná /.../ nově uspořádal a potřebnými formuláři opatřil Jan Hlavatý. Praha. (4. oprav. a rozmnož. vydání.)

Jan Hlavatý – ein vergessener archäologischer Arbeiter des Nationalmuseums in Prag

Jan Hlavatý (12. 11. 1835 Chroustov – 20. 2. 1865 Prag) absolvierte die juristische Fakultät der Karlsuniversität in Prag, gleichzeitig aber wurde er Hörer der archäologischen Vorlesungen des Prof. J. E. Vocels auf der philosophischen Fakultät. Später arbeitete er als Beamte der k. k. Statthaltereie in Prag und vom Jahre 1860 beim Magistrat der Stadt Prag. Sein archäologisches Interesse führte ihm schon im Jahre 1855 zur Übernahme der Funktion des nichtbezahlten Assistenten des Prof. Vocels bei der archäologischen Sammlung des Nationalmuseums. Hier ausarbeitete er den vollständigen Inventar der Sammlung, den er auch zeitschriftlich und dann selbständig veröffentlichte.

Der hoffnungsvolle Lebenslauf von Hlavatý wurde im Jahre 1865 vorzeitig durch die infektiöse Typhuskrankheit beendet. Sein Leichenbegängnis war eine beachtenswerte Ereignis mit der Teilnahme der Spitzen der nationalen Gesellschaft und Stadtverwaltung, was – samt seinem prächtigen Grabdenkmal – bei seinem niedrigen Stellung nicht ganz begreiflich ist.

Abb. 1. P. Jan Arnold.

Abb. 2. Josef Rank (1833–1912), der engste Freund von Jan Hlavatý.

Abb. 3. Die erste (deutsche) Version des gedruckten Katalogs der archäologischen Sammlung des Nationalmuseums (damals Museum des Königreichs Böhmen) in Prag von 1859: Umschlag und Titelblatt.

Abb. 4. Textauszug aus der deutschen Version des Katalogs.

Abb. 5. Tschechische Version des gedruckten Katalogs der archäologischen Sammlung von 1863: Umschlag und Titelblatt.

Abb. 6. Textprobe aus der tschechischen Version des Katalogs.

Abb. 7. Erstmals wurden auch die Sammlungsobjekte selbst mit den Nummern aus Hlavatýs Katalog versehen (ein Gefäß aus dem Gräberfeld der Lausitzer Kultur bei Neštémice).

Abb. 8. Todesanzeige von Jan Hlavatý (Archiv des Nationalmuseums).

Abb. 9. Bericht über das Begräbnis von Jan Hlavatý in der Tageszeitung Národ (Nation) vom 23. Februar 1865.

Abb. 10. Grabdenkmal für Jan Hlavatý auf dem Olšany-Friedhof in Prag (Foto des Autors 2006).